

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

19 ТРАВНЯ 2021 РОКУ

ХАРКІВ – 2021

УДК 37.013.42
ББК 74.60
А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Васильєвої Марини Петрівни

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (19 травня 2021 року); за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. 78 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (протокол № 5 від 11 травня 2021 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2021.
© Васильєва М.П., 2021.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....28

Артюшенко В. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ.....28

Бабенко В. ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗЗСО.....29

Бейник К. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ У ЗЗСО.....31

Вазуля К. АНАЛІЗ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА З СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ ЯК УМОВА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....33

Герасименко Є. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....35

Гончарова А. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....38

Жигилій Г. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї.....40

Карпцова К. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ.....42

Котікова О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....44

Кретчак Х. СУПЕРВІЗІЯ У РОБОТІ ВОЛОНТЕРІВ.....47

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Євгенія Герасименко

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.М. Макар

Однією з найбільш значущих негативних тенденцій стала криза інституту сім'ї, наслідком якого виступає неухильне зростання кількості соціальних сиріт, дитячої бездоглядності та безпритульності. Аналіз даних, які розкривають негативні наслідки проблем сім'ї, економіки і соціально-культурної сфери, свідчить, що кризові явища продовжують збільшуватися.

Особлива роль у вирішенні зазначених завдань покладається на систему соціального захисту населення, освіти, вітчизняної культури і суспільства в цілому. Крім вирішення проблем соціальних сиріт на законодавчому рівні, одним з найбільш важливих соціально-педагогічних завдань на сучасному етапі є пошук нових видів діяльності, методів і форм, спрямованих на ефективну профілактику соціального сирітства.

Для нашого дослідження має велике значення аналіз системи заходів підтримки дітей-сиріт на різних етапах соціально-економічного розвитку суспільства України. В історичній ретроспективі присутній прямий зв'язок в динаміці чисельності дітей-сиріт в залежності від соціально-культурної ситуації, продиктованої моральними засадами суспільства, соціально-економічними передумовами і політичними подіями в державі.

Щодо підлітків, чий рівень захищеності від зовнішніх негативних факторів середовища суттєво знижено внаслідок відчуження від них батьків, деформації сімейних відносин, руйнування морально-етичних норм, соціальних зв'язків, загострення криміногенної ситуації, а також недостатнього фінансування соціальної сфери завдання забезпечення зниження ризику сімейного неблагополуччя і, як наслідок, соціального сирітства набуває особливої гостроти та актуальності.

Отже, здійснений науковий пошук свідчить, що основними причинами соціального сирітства є несприятливі соціально-економічні умови, а також кризовий стан сімей. Чи буде сім'я потребувати втручання чи ні, залежить від її власних внутрішніх ресурсів. В тому випадку, якщо цих ресурсів, з тих чи інших причин, недостатньо або вони взагалі відсутні, то така сім'я має бути виявлена на ранніх стадіях неблагополуччя. З такою сім'єю необхідно проводити систематичну комплексну роботу, виходячи із дотримання законних прав та інтересів дитини.

У нашому дослідженні профілактика соціального сирітства серед підлітків у закладах загальної середньої освіти здійснюється через формування ціннісного ставлення підлітків до батьківства, формування в учнів дитячо-сімейно-орієнтованих установок.

Нами уточнена формальна структура ціннісного ставлення до батьківства, до якої включено: пізнавально-знаннєвий компонент, який включає уявлення про якості, притаманні батькам, обізнаність у питаннях життєдіяльності сім'ї; емоційний компонент, який являє собою сукупність поглядів, суджень, оцінок, батьківських установок і очікувань, а також емоційна привабливість батьківства, пріоритетність його в системі життєвих цінностей; поведінковий компонент – визнання значущості ролі матері та батька у вихованні дітей, виявлення бажання брати участь у заходах; мотиваційний компонент, який передбачає самостійність (наявність побутових навичок, матеріальна незалежність від батьків, уміння вирішувати життєво важливі питання), а також почуття відповідальності за створювану сім'ю, готовність до виховання дітей.

У зв'язку з цим, під комплексною програмою соціально-педагогічної діяльності з формування ціннісного ставлення до батьківства у підлітків в закладах загальної середньої освіти, у нашому дослідженні розуміємо комплекс просвітницьких, тренінгових і консультативних заходів, що реалізується різними суб'єктами – вчителями-предметниками, класними керівниками, практичним психологом, соціальним педагогом, батьками учнів, адміністрацією навчального закладу та представниками різних громадських організацій на інформаційно-діагностичному, просвітницько-правовому та рефлексивно-оцінювальному етапах.

Метою інформаційно-діагностичного етапу є – виявлення через діагностичні процедури рівня ціннісного ставлення до батьківства у підлітків.

У рамках реалізації просвітницько-правового етапу передбачено залучення підлітків і їх батьків до різних видів діяльності, що сприяє: формуванню навичок й потреби батьківської самоосвіти; підвищенню мотивації навчатися батьківству; пропаганді позитивних характеристик сімейних відносин, батька, матері, рідної оселі, сімейних традицій; формуванню відповідальної і позитивної батьківської позиції; підвищенню рівня правосвідомості і правової культури, обізнаності в галузі сімейного права, права соціального забезпечення, кримінального права, міжнародного і національного законодавства щодо захисту прав і законних інтересів дітей.

На рефлексивно-оцінювальному етапі проводиться оцінювання отриманих результатів реалізації комплексної програми, внесення коректив до її змісту. Підведення підсумків проведених занять з використанням різного діагностичного інструментарію, дозволяє визначити її результативність та актуальність змісту.

Соціальна значимість комплексної програми є в тому, що вона дозволяє в закладі загальної середньої освіти створювати умови для формування і розвитку ціннісного ставлення до батьківства, готовності старших підлітків до самостійного сімейного життя, реалізації превентивної соціально-педагогічної підтримки підлітків, спрямованої на розвиток навичок усвідомленого батьківства, становлення суб'єктної позиції підлітків в процесі соціалізації.

Так, наприклад, робота з педагогічним колективом закладів загальної середньої освіти передбачає проведення таких заходів: оформлення стенда з пропагандою сімейних цінностей, усвідомленого батьківства; розміщення на

сайті навчального закладу інформації щодо пропаганди цінностей «відповідального батьківства» (вкладка «Для Вас, батьки!»); організація педагогічного всеобучу за темами: «Нормативно-правові основи сімейного виховання», «Педагогічні, психологічні і соціально-психологічні основи функціонування сім'ї», «Педагогічні основи формування у підлітків культури сімейного життя».

Також, нами було організовано заходи, спрямовані на інтеграцію діяльності батьків й учнів. Така робота передбачає: участь в організації шкільних і класних заходів (виставок спільних робіт, конкурсів, вікторин, зустрічей з цікавими особистостями, свят, дозвілля, театральних вистав, екскурсій, спортивних змагань); проведення семінару-практикуму «Форми організації сімейного дозвілля»; спільні батьківські й учнівські збори із запрошенням вчителів-предметників.

Робота з учнями включає: проведення тематичних класних годин – «Нормативно-правові основи формування культури сімейного життя», «Культура подружніх відносин», «Основи сімейного виховання (дитячо-батьківські відносини різних рівнів)»; організація взаємодії з різними громадськими організаціями; організація зустрічей з медичними працівниками (наркологом, гінекологом, дерматологом); проведення декади правових знань; участь в акціях з виявлення неблагополучних сімей.

Впровадження розробленої нами комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з формування ціннісного ставлення до батьківства у підлітків в закладах загальної середньої освіти у навчальний процес Харківської гімназії № 43 свідчить про її позитивний вплив на рівень сформованості ціннісного ставлення до батьківства учнів 9-х класів, їх дитячо-сімейно-орієнтованих установок, зокрема: уявлення про якість, притаманні батькам; обізнаність у питаннях життєдіяльності сім'ї; сукупність поглядів, суджень, оцінок, батьківських установок і очікувань, а також емоційної привабливості батьківства, пріоритетності його в системі життєвих цінностей; визнання значущості ролі матері та батька у вихованні дітей; самостійності, почуття відповідальності за створювану сім'ю, що підтверджує ефективність розробленої програми й доцільність її застосування з метою створення якнайсприятливіших умов для реалізації превентивної соціально-педагогічної підтримки підлітків, спрямованої на становлення їх суб'єктної позиції в процесі соціалізації.